

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.01.080>
УДК 343.9:341.48(477)

Марія КРАСІЙ, канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування і національної безпеки
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна
 orcid.org/0000-0001-8752-7371

ФУНКЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: кримінально-правова політика, зовнішня кримінально-правова політика, функції, функціонування, міжнародне співробітництво, боротьба зі злочинністю.

Здійснено комплексне теоретико-правове дослідження функцій зовнішньої кримінально-правової політики України в умовах глобалізації та інтенсифікації міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Обґрунтовано доцільність розгляду зовнішньої кримінально-правової політики як відносно самостійного напрямку державної кримінально-правової політики, що реалізується у взаємодії з міжнародною кримінальною політикою та обумовлюється необхідністю виконання міжнародних зобов'язань і захисту національних інтересів держави. На основі аналізу філософських, загальнотеоретичних і галузевих підходів до розуміння категорії «функція» розкрито соціально-правову природу функцій зовнішньої кримінально-правової політики та окреслено їх значення як узагальнених напрямів впливу держави на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини у сфері боротьби зі злочинністю. З урахуванням системного підходу до кримінально-правової політики запропоновано авторську систему функцій зовнішньої кримінально-правової політики України, що охоплює формувальні, реалізаційні та сервісні (забезпечувальні) функції.

Вступ. Політика є особливою сферою функціонування суспільства, універсальним механізмом соціальної регуляції людських взаємовідносин. Універсальність соціальної регуляції як властивість політики пов'язана зі здійсненням державної влади. Тому осереддя політики, її епіцентр утворюють процеси формування органів державної влади, здійснення державного управління, ухвалення та реалізації політико-управлінських рішень. Розвиток сучасного світу характеризується надзвичайним ускладненням державних механізмів, що зумовлює необхідність переосмислення ролі і місця держави, функціонування політики та її окремих аспектів [1, с. 44].

Ц и т у в а н н я: Красій М. Функції зовнішньої кримінально-правової політики України. *Економіка та право*. 2026. № 1. С. 80—85. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.01.080>

@ Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

У загальній структурі державної політики особливе місце посідає кримінально-правова політика, яка визначає стратегічні засади боротьби зі злочинністю. В умовах глобалізації та інтенсифікації міжнародних зв'язків кримінально-правова політика виходить за межі внутрішньодержавного регулювання, набуваючи зовнішнього виміру. Зовнішня кримінально-правова політика держави реалізується через систему міжнародно-правових, інституційних і організаційних механізмів співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, що спричинює зростання ролі її функціонального наповнення. Саме функції зовнішньої кримінально-правової політики відображають її соціально-правову природу, напрями впливу на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини, а також слугують критерієм оцінки її ефективності. У цьому контексті наукове осмислення функцій зовнішньої кримінально-правової політики як форми її соціально-правової ефективності набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонального підходу в праві та політиці традиційно перебувають у полі зору вітчизняної юридичної науки. Теоретичні та методологічні засади дослідження функцій політико-правових явищ, їх зміст і значення для регулювання суспільних відносин розглянуто у працях Т.І. Мармазової, І.С. Шпагіної та ін.

Проблематика кримінально-правової політики, її функцій та механізмів функціонування ґрунтовно проаналізована в наукових працях І.В. Козича. Окремі аспекти функцій кримінального права, їх соціально-правова природа та роль у впливі на суспільні відносини висвітлені у дослідженнях А.С. Оцяці.

Водночас комплексні дослідження функцій зовнішньої кримінально-правової політики України як самостійного напрямку державної політики, зокрема визначення їх сутності, системи та значення в умовах розвитку міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, у вітчизняній науковій доктрині фактично відсутні, що й пояснює актуальність і наукову новизну даного дослідження.

Постановка завдання полягає в науковому обґрунтуванні сутності та системи функцій зовнішньої кримінально-правової політики України, розкритті їх соціально-правової природи, змісту та значення в умовах інтенсифікації міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальних і спеціальних методів пізнання. У статті застосовано діалектичний метод для аналізування функцій зовнішньої кримінально-правової політики України у їх розвитку та взаємозв'язку з процесами глобалізації і транснаціоналізації злочинності. Системно-структурний метод використано для визначення місця зовнішньої кримінально-правової політики в системі державної кримінально-правової політики та формування авторської системи її функцій. Формально-юридичний і порівняльно-правовий методи дали змогу проаналізувати доктринальні підходи до розуміння функцій кримінально-правової політики. Функціональний і логіко-юридичний методи застосовано для розкриття соціально-правової природи функцій зовнішньої кримінально-правової політики України та формулювання теоретичних висновків.

Результати дослідження. Будь-яке явище може виконати своє призначення тільки в тому випадку, якщо воно буде функціонувати. А функціонування будь-якої системи повинне бути нормальним, тобто таким, що відповідає її природі та властивостям, є оптимальним або, щонайменше, припустимим для даного процесу. Тому ефективність кримінально-правової політики, яка визначається за результатами її функціонування, прямо залежить від чіткого розуміння її функцій [2, с. 83]. Саме через функції розкривається соціально-правова природа кримінально-правової політики, окреслюються основні напрями її впливу на суспільні відносини та визначаються пріоритети державної діяльності у сфері боротьби зі злочинністю.

В умовах розширення міжнародних зв'язків і зростання транснаціонального характеру злочинності особливого значення набуває функціональний аналіз зовнішньої кримінально-правової політики, оскільки саме через систему її функцій виявляються специфічні механізми реалізації кримінально-правових рішень у міжнародно-правовому вимірі та оцінюється їх ефективність з позицій національних інтересів і міжнародних зобов'язань держави.

Функція — це явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [3, с. 653]. У науці прийнято підхід, що за допомогою категорії

«функція» відображають зовнішню сутність будь-якого явища, його специфічні властивості, закономірності розвитку. Тож функція — це вимір значущості правового явища і напрям його впливу на суспільні відносини [4, с. 166—170]; конкретніше: це вплив певного суб'єкта на відповідний об'єкт за допомогою відповідних засобів [2, с. 84].

Протягом останніх тридцяти років здійснені численні спроби виробити єдине філософське розуміння функції і визначити її місце серед інших категорій. Водночас у сучасній філософській думці поняття «функція» тлумачиться по-різному. Зокрема, функцію визначають як:

1) будь-яку дію, що сприяє збереженню та розвитку досягнутого стану, взаємодії з навколишнім середовищем;

2) зовнішній прояв властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин;

3) властивість системи та її окремих елементів, що виявляється у дії;

4) властивість, що реалізується у процесі функціонування;

5) відношення двох або групи об'єктів, у якому зміна одного супроводить зміну іншого;

6) відношення частини до цілого, коли частина слугує збереженню і розвитку цілого;

7) роль, яку певний соціальний інститут виконує щодо потреб соціальної системи [5, с. 58].

Отже, узагальнення філософських і загальнотеоретичних підходів до розуміння категорії «функція» дає підстави стверджувати, що у публічно-правових дослідженнях вона не може зводитися тільки до окремих дій або проявів властивостей відповідного об'єкта. У контексті правової політики функція насамперед відображає роль і призначення певного напрямку державної діяльності в межах ширшої соціально-правової системи, а також його системний зв'язок з іншими елементами державної та міжнародної політики.

З огляду на це зовнішню кримінально-правову політику України доцільно розглядати як відносно самостійний напрям кримінально-правової політики держави, що формується і реалізується у взаємодії з міжнародною кримінально-правовою політикою та зумовлений необхідністю виконання міжнародних зобов'язань, забезпечення міжнародного правопорядку і захисту національних інтересів у сфері боротьби зі злочинністю.

У такому розумінні функції зовнішньої кримінально-правової політики України є узагальненими напрямками її впливу на міжнародні

кримінально-правові відносини, що відображають роль держави у формуванні, імплементації та розвитку міжнародних кримінально-правових стандартів, а також у забезпеченні узгодженості національної кримінально-правової системи з міжнародним правопорядком.

Саме через аналізування функцій можна розкрити зміст, цілі й практичне призначення зовнішньої кримінально-правової політики України, а також визначити її місце у системі загальної кримінально-правової політики держави та міжнародної кримінально-правової політики.

На думку А.С. Оцяці, вплив права на суспільні відносини визначається його функціями, а точніше — змістом функціонального впливу. Кожна галузь права має притаманні їй функції, які є об'єктивними та існують незалежно від волі людини. Водночас їхній зміст і способи реалізації формують люди, у зв'язку з чим функціональний вплив права обумовлено свідомістю та волею суспільства [6, с. 106]. Цей підхід є методологічно значущим для дослідження функцій зовнішньої кримінально-правової політики України, оскільки дає змогу розглядати їх як об'єктивно зумовлені напрями впливу кримінального права на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини, водночас наголошуючи на тому, що конкретний зміст і механізми реалізації таких функцій формуються свідомою та вольовою діяльністю держави у сфері міжнародного кримінально-правового співробітництва.

Дослідження у зазначеній сфері допомагає висувати, що функції зовнішньої кримінально-правової політики відображають її сутність у зовнішньому вимірі, виявляючи специфічні властивості та закономірності розвитку в умовах міжнародної взаємодії. У цьому контексті функції виступають мірою соціально-правової значущості зовнішньої кримінально-правової політики і визначають основні напрями її впливу на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини.

І.С. Шпагіна підтримує позицію науковців, які пропонують відзначати специфічні якісні ознаки функцій, що впливають з якісної самостійності певного явища:

1) функція слідує з сутності явища і визначається його призначенням в суспільно-державному середовищі;

2) функція — це безумовна, необхідна спрямованість дії певного явища на суспільні відносини та суб'єкти права;

3) функція виражає істотні, головні ознаки явища через окреслення здійснення конкретних завдань, що стоять перед ним на даному етапі розвитку;

4) функція є напрямом активної дії, відповідного явища, що впорядковує певні суспільні відносини і характеризує його динамізм;

5) функціонування можливе тільки через діяльність носія, тобто конкретних державних і недержавних суб'єктів права;

6) функція на певному етапі розвитку відрізняється сталістю, яка характеризує безперервність і довготривалість дії на цьому етапі з органічним поєднанням можливих змін механізму і форми існування відповідного явища;

7) функції якогось одного явища взаємопов'язані, взаємозалежні одна від одної й утворюють єдину систему;

8) функції конкретних політико-правових явищ (систем) є об'єктивними, обумовлені взаємодією суспільства, держави, політики і права [4, с. 168—169].

Поділяючи позицію І.С. Шпагіної, доцільно виходити з того, що функції зовнішньої кримінально-правової політики спричинені її сутністю і призначенням у суспільно-державному та міжнародному середовищі. Вони відображають об'єктивно необхідні, відносно сталі напрями впливу цього виду державної політики на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини у сфері боротьби зі злочинністю.

Функції зовнішньої кримінально-правової політики мають діяльнісний і динамічний характер, оскільки реалізуються винятково через практичну діяльність уповноважених державних і недержавних суб'єктів та спрямовані на виконання конкретних завдань, актуальних для певного етапу розвитку держави і міжнародної спільноти. Водночас такі функції не є ізольованими, а перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи цілісну систему у взаємодії суспільства, держави, політики та права.

Заслугує на увагу системний підхід І.В. Козича, який розглядає кримінально-правову політику крізь призму формувальних, реалізаційних та сервісних функцій. З огляду на універсальний характер такої класифікації, вона може бути використана як теоретична модель для аналізу функцій зовнішньої кримінально-правової політики, за умови її адаптації до міжнародного виміру реалізації кримінально-правових рішень.

Функції кримінально-правової політики як системи:

- формувальні функції: 1) функція формування запиту; 2) функція визначення ресурсів;

- реалізаційні функції: 1) нормотворча функція; 2) нормозастосовча функція; 3) контрольна функція;

- сервісні функції: 1) тлумачувальна функція; 2) інформаційно-комунікативна функція [2, с. 96].

З урахуванням системного підходу І.В. Козича до аналізування кримінально-правової політики та зважаючи на специфіку її зовнішнього виміру, доцільно розглядати функції зовнішньої кримінально-правової політики як взаємопов'язані, об'єктивно зумовлені та відносно сталі напрями діяльності держави у сфері міжнародної боротьби зі злочинністю, що реалізуються через сукупність політико-правових, організаційних та правозастосовних механізмів. Виходячи з цього, пропонується така авторська система функцій (рис. 1):

1. Формувальні функції зовнішньої кримінально-правової політики забезпечують стратегічне визначення змісту та пріоритетів міжнародної кримінально-правової діяльності держави:

1.1. Функція формування міжнародно-правового запиту. Полягає у визначенні потреб держави в міжнародному співробітництві у сфері боротьби зі злочинністю, зокрема щодо екстрадиції, взаємної правової допомоги, переслідування транснаціональних злочинів та імплементації міжнародних кримінально-правових стандартів;

1.2. Функція визначення ресурсного забезпечення міжнародної кримінально-правової діяльності. Охоплює формування правових, інституційних, кадрових, фінансових та інформаційних ресурсів, необхідних для реалізації зовнішньої кримінально-правової політики, включно з участю у міжнародних організаціях та спеціалізованих механізмах співпраці.

2. Реалізаційні функції зовнішньої кримінально-правової політики забезпечують практичне втілення визначених стратегічних орієнтирів у міжнародно-правовій площині:

2.1. Міжнародно-нормотворча функція. Виявляється в ініціюванні, укладенні, ратифікації та імплементації міжнародних договорів у сфері кримінального права, а також у гармонізації національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами;

Рис. 1. Функції зовнішньої кримінально-правової політики

2.2. Функція міжнародного кримінально-правового правозастосування. Полягає у здійсненні практичної взаємодії з іноземними державами та міжнародними інституціями у формах екстрадиції, передачі кримінального переслідування, виконання запитів про правову допомогу, участі у спільних слідчих діях;

2.3. Контрольна (наглядова) функція у міжнародному вимірі. Спрямована на забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань держави у кримінально-правовій сфері, включно з моніторингом виконання міжнародних договорів та рішень міжнародних судових і квазі-судових органів.

3. Сервісні (забезпечувальні) функції зовнішньої кримінально-правової політики створюють необхідні умови для ефективної реалізації формувальних і реалізаційних функцій:

3.1. Функція міжнародно-правового тлумачення. Полягає у забезпеченні єдиного підходу до розуміння та застосування норм міжнародного кримінального права, зокрема завдяки узагальненню практики міжнародних судових органів та роз'ясненню положень міжнародних договорів;

3.2. Інформаційно-комунікативна функція. Виявляється у забезпеченні постійної комунікації між національними та міжнародними суб'єктами кримінально-правової політики, обміні інформацією, аналітичними матеріалами та координації спільних дій у сфері боротьби зі злочинністю.

Висновки. Зовнішня кримінально-правова політика України є відносно самостійним напрямом державної політики, що реалізується у взаємодії з міжнародною кримінально-правовою політикою та обумовлена необхідністю виконання міжнародних зобов'язань, забезпечення міжнародного правопорядку та захисту національних інтересів у сфері боротьби зі злочинністю.

Функції зовнішньої кримінально-правової політики є об'єктивними, відносно сталими й діяльними напрямками її впливу на міжнародні та внутрішньодержавні суспільні відносини у сфері боротьби зі злочинністю. Вони мають системний характер, реалізуються через діяльність уповноважених суб'єктів і утворюють цілісну структуру у взаємодії суспільства, держави, політики та права.

Сутність функцій полягає у виявленні соціально-правової природи зовнішньої кримінально-правової політики як механізму гармонізації національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами та забезпечення ефективної участі держави в системі міжнародного кримінально-правового співробітництва. Запропонована авторська система функцій охоплює три взаємопов'язані групи: формувальні функції (міжнародно-правовий запит та ресурсне забезпечення), що визначають стратегічні пріоритети і зміст політики; реалізаційні функції (міжнародно-нормотворча, правозастосовна та контрольна), що забезпечують практичне втілення орієнтирів у міжнародно-правовій площині; сервісні функції (міжнародно-правове тлумачення та інформаційно-комунікативна), що створюють необхідні умови для реалізації основних напрямів політики.

Зміст і значення цих функцій полягає у забезпеченні узгодженості національної кримінально-правової системи з міжнародним правопорядком, підвищенні ефективності міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю та посиленні позицій України як суб'єкта міжнародного співробітництва.

Отримані результати підтверджують, що функціональний аналіз є ключовим методом розкриття сутності зовнішньої кримінально-правової політики України та оцінки її ролі в умовах інтенсифікації міжнародного співробітництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мармазова Т. Прикладні аспекти реалізації функцій політики. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4. С. 44—50.
2. Козич І.В. Кримінально-правова політика: функції та функціонування: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2020. 300 с.
3. Академічний тлумачний словник української мови. В 11 т. Київ: Наук. думка, 1970—1980. Т. 10, 1979. 658 с.
4. Шпагіна І.С. Функціональний аналіз компетенції: методологічний аспект. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 45. С. 166—170.
5. Оцяця А.С. Дефініція функції кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 57—64.
6. Оцяця А.С. Сутність та зміст охоронної функції кримінального права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 106—112.

Дата надходження: 25.01.2026

Дата прийняття до друку: 30.01.2026

Дата публікації: 31.03.2026

REFERENCES

1. Marmazova T. Prykladni aspekty realizatsii funkttsii polityky. *Politychnyi menedzhment*. 2009. No. 4. P. 44-50 [in Ukrainian].
2. Kozych I.V. Kryminalno-pravova polityka: funkttsii ta funkttsionuvannia: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: Suprun V.P., 2020. 300 p. [in Ukrainian].
3. Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy. V 11 t. Kyiv: Nauk. dumka, 1970-1980. Vol. 10, 1979. 658 p. [in Ukrainian].
4. Shpahina I.S. Funktsionalnyi analiz kompetentsii: metodolohichniy aspekt. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2009. Is. 45. P. 166-170 [in Ukrainian].
5. Otsiatsia A.S. Definitsiia funkttsii kryminalnoho prava. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2011. Is. 58. P. 57-64 [in Ukrainian].
6. Otsiatsia A.S. Sutnist ta zmist okhoronnoi funkttsii kryminalnoho prava. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2011. Is. 59. P. 106-112 [in Ukrainian].

Date of receipt: 25.01.2026

Date of acceptance for publication: 30.01.2026

Date of publication: 31.03.2026

Mariia KRASII,

PhD (Law), Associate Professor, Associate Professor

of the Department of Public Administration, Administration and National Security

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

Ivano-Frankivsk, Ukraine

orcid.org/0000-0001-8752-7371

FUNCTIONS OF THE FOREIGN CRIMINAL AND LEGAL POLICY OF UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive theoretical and legal analysis of the functions of Ukraine's foreign criminal-legal policy as a relatively independent direction of state policy, which is formed and implemented in the conditions of globalization, transnationalization of crime, and intensification of international cooperation. It is substantiated that the external dimension of criminal-legal policy goes beyond the boundaries of domestic legal regulation and encompasses a system of international legal, institutional and organizational mechanisms for combating crime, fulfilling international obligations and protecting the national interests of the state.

Based on the generalization of philosophical, general theoretical, and sectoral approaches to understanding the category of "function", the socio-legal nature of the functions of foreign criminal-legal policy is revealed; they are defined as objectively determined, relatively stable, and systemically interconnected directions of the state's influence on international and domestic social relations in the field of combating crime. It is shown that the functions of foreign criminal law policy reflect the role and purpose of the corresponding direction of state activity within the framework of a broader social and legal system, which is formed by the interaction of law, politics, state institutions, and international law.

Taking into account the systemic approach to the analysis of criminal law policy, the author's classification of the functions of foreign criminal law policy of Ukraine is proposed, which includes formative, implementation and service (support) functions adapted to the international dimension of criminal law regulation. It is concluded that the study of the functions of foreign criminal law policy is of important theoretical and practical importance for increasing the effectiveness of international criminal law cooperation and ensuring the consistency of the national criminal law system with international standards.

Keywords: criminal law policy, foreign criminal law policy, functions, functioning, international cooperation, fight against crime.